

בית משותף?

ניתוח שני דפי־בית באתרי אינטרנט כארטיפקטים המשקפים תפיסות יסוד ביחסי יהודים־פלסטינים

תמר בליץ וורדה וסרמן¹

במאמר זה ננתח שני דפי־בית (home page)² באתרי האינטרנט של שני ארגונים העוסקים ביחסי יהודים־פלסטינים – יוזמות קרן אברהם ותעאיוש – אשר קוראים לדו קיום ולשותפות יהודית־ערבית.

דף־הבית הפך בשנים האחרונות לארטיפקט ארגוני חשוב, המהווה מעין כרטיס ביקור. כיוון שכך, הארגונים משקיעים מחשבה רבה בעיצובו באופן שיעביר את המסרים הרצויים לארגון ולקהלו. במונחייו של גופמן (1989) דף־הבית הוא קדמת הבמה, שאותה מבקש הארגון לנהל במטרה לייצר ולהבנות את הרושם הרצוי מבחינתו. ואולם, ככל ארטיפקט ארגוני, בחינתו מנקודת מבט ביקורתית חושפת – לצד הרמה המודעת של המסרים הגלויים והמכוונים – מסרים סמויים ובלתי מודעים, המאפשרים ללמוד על הנחות היסוד הארגוניות. במלים אחרות, אחורי הקלעים הארגוניים מוצאים את דרכם אל קדמת הבמה, ומאפשרים למתבונן הביקורתי ללמוד על האזורים הבלתי מנוהלים והבלתי נשלטים. במאמר זה נתייחס לשתי הרמות ולקשר ביניהן, באמצעות ניתוח הן של התכנים המילוליים והן של הרמה החזותית. אנו גם ננסה ללמוד דרכם על היחסים בין יהודים לערבים כפי שהם משתקפים בהם. חשוב לנו לציין כי במסגרת זו ננתח רק את הדף הראשי באתרים, ללא התייחסות לקישורים ולדפי המשנה. זאת בהנחה כי דף־הבית אמור ליצור את הרושם הראשוני העז ביותר, ולכן מראש מושקעת מחשבה רבה בתכנונו ובעיצובו.

העניין בסימבוליזם ארגוני ובארטיפקטים גבר החל משנות השמונים של המאה העשרים, וזאת מתוך הבנה כי סמלים מעבירים משמעויות, תדמיות, רגשות וערכים אשר אנשים מזהים בקלות ועושים בהם שימוש תדיר (Schein, 1992; Trice & Beyer, 1984). כיום ישנה הכרה בכך שארטיפקטים והבנתם מהווים צורה של ידע ארגוני אשר מספקת לנו "חלונות" להבנה עמוקה יותר של הארגון ולהנחות הבסיסיות ביותר העומדות בבסיסו; הם הראי של העובדות הארגוניות (Strati, 1992). ואולם ארטיפקטים לא רק משקפים את תרבות הארגון, הם גם מנתבים את הפעולה הארגונית ומבנים מציאות חברתית מסוימת, שכן הם מגדירים את המסגרת ואת טווח האפשרויות לפעולה. הארטיפקטים הארגוניים השונים (המבנה האדריכלי של הארגון, התרשימים הארגוניים, העלון הארגוני, אתרי האינטרנט שלו, וכדומה) הפכו בידיהם של אנשי הניהול מ"מיכל" פשוט של ההתנהגות הארגונית (הבא לידי ביטוי גם במודל הקרחון של שיין, 1992), לכוח הדוחף של סימבולים, ערכים, תכונות ארגוניות רצויות וכוונות ניהוליות. לפיכך יש חשיבות לניתוח ביקורתי שלהם בניסיון לחשוף את המגבלות התפיסתיות שהם מייצרים עבור מי שנחשף אליהם.

אנו ננתח את דפיהבית של תעאיוש ושל יוזמות קרן אברהם - קודם כול בנפרד, ואחר כך ננסה לעמוד על המשותף להם ועל המבדיל ביניהם³. הבחירה בשני אתרים אלה נעשתה לאחר סריקה נרחבת של אתרי ארגונים העוסקים באופן כזה או אחר בקונפליקט היהודי-ערבי. שני הארגונים נבחרו מאחר שהם שונים באופיים: הראשון הוא ארגון אקטיביסטי הרואה את הקונפליקט המורכב כדורש התערבות וקבלת אחריות, והשני הוא קרן העוסקת בהתערבות מקצועית בהיבטים שונים של הקונפליקט, ונותנת לכך ביטוי במסר ממתן ואופטימי. הנחות היסוד השונות של הארגונים ביחס לקונפליקט מכוונות לאופני פעולה ארגונית שונים, אשר מקבלים ביטוי בולט לעין בהבדלים שבין התפיסה העיצובית של דפיהבית שלהם. שני היבטים אלה - התוכני והחזותי - יהיו את הציר המרכזי של הניתוח המשווה שנערוך.

מן הראוי לציין כי כותבות מאמר זה הן יועצות ארגוניות, יהודיות, מתגוררות באזור ירושלים, חוות את הקונפליקט בחיי היום-יום שלהן, ואת עמדותיהן ניתן לזהות כמתונות וכמעודדות הידברות בין-קבוצתית. נקודות ציון אלה תאפשרנה לקורא להבין את ההקשר שממנו נכתבים הדברים.

דפיהבית של יוזמות קרן אברהם

<http://www.abrahamfund.org>

דפיהבית של יוזמת קרן אברהם מחולק לשישה אזורים (כמודגם בעמוד הבא):

1. רצועה עליונה שבה מופיע הלוגו, ובו שם הארגון בשלוש שפות (עברית, ערבית ואנגלית - בסדר הזה); סיסמה הקוראת לשוויון; וסרגל קטן המאפשר לבחור בין שלוש השפות (ברירת המחדל של דפיהבית היא עברית); וכל זאת על רקע ירוק בהיר ורגוע.
2. רצועה שבה מופיעה בעברית ובערבית (בסדר זה) ברכת שנה טובה ורמזן כרים לכל אזרחי ישראל היהודים והערבים, ובצד ציור של יונה ובפיה עלה של עץ הזית.
3. ברצועה זו, הבולטת ביותר לעין, ישנן שתי תמונות: בתמונה אחת מופיעות חמש דמויות כהות עור ובהירות עור, המופיעות לסירוגין ונראות כלקוחות מ-Image Bank. בתמונה השנייה נראות ידיים משולבות של אישה בהירת עור וגבר כהה עור.
4. באזור זה מוצגים שלושה נושאים, המהווים כפי הנראה את נושאי הליבה המובילים בארגון (חיים ביחד, שוויון ומנהיגות), כשבתחתית כל נושא מופיעה תמונה של אנשים עם הסבר קצר.
5. רצועה אורכית ימנית מציגה את מיזמי הארגון, ולימין ההסברים מוצגים אייקונים (ברו סמלים פורמאליים של המדינה).
6. אזור הנקרא "מה חדש" - פס נגלל של עדכונים חדשותיים באשר לפעילות הארגון מסגרות מעוטרות בעיטור אוריינטלי, המפנות לקישורים הנוגעים לחיפוש אינפ לתרומות וליצירת קשר עם הארגון.

המסר הוויזואלי הראשוני שמקרין דפיהבית הוא מסר הרמוני, נעים ושלם. מסר זה מוסיף הממד התוכני, דרך ביטויי השפה שבה עושים שימוש, ובאמצעות הממד החזותי-

ביחד להבנה, שיוויון, אזרחות משותפת ודו-קיום בין יהודים לערבים במדינת ישראל

מبادرات סנדוק אברהם
The Abraham Fund Initiative

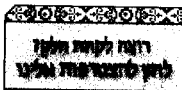
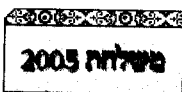

יוזמות קרן אברהם. מברכת את אזרחי המדינה, יהודים וערבים.
مبادرات صندوق إبراهيم تهني مواطني الدولة عربا ويهودا
בשנה טובה, רמדא נרים. שנת שלום. שוויון ושותפות
عام مبارك. رمضان كريم وعام من السلام والمساواة والشراكة

עמוד הבית • אודות קרן אברהם • אסטרטגיה ויזמים • מה חדש • קטעי עיתונות • מחקרים ומחקים • צור קשר

חיפוש

מנהיגות

עיצוב דור המחר להובלה ולמיסוד ערכים של אזרחות משותפת ודו-קיום

שיוויון

חימר כמסוף להבנה פיתוח מודלים חדשניים לקרוב ושיתוף

חיים ביחד

שוויון, שיתוף וכבוד הדדי בין יהודים לערבים אזרחי-ישראל

- מה חדש**
- ערבי כינסה יוזמות קרן אברהם 20 מנהיגי דת, יהודים, מוסלמים, דרוזים ומצרים, לדין בתחומת המנהיגות הדתית לקידום דו-קיום יהודי-ערבי, שוויון וסובלנות
 - 21.09.06 עזרה ראשונה- לכפרים הלא מוכרים במגב
 - 19.09.06 יוזמות קרן אברהם מברכת את אזרחי המדינה, יהודים וערבים- בשנה טובה, רמדאן נרים, שנת שלום, שוויון ושותפות
 - 17.09.06 תגובת "קרן אברהם" להתבטאות קצין המשטרה- בעקבות השימוש במילה "כרכוש" ככינוי פוגעני על בנייה
- מידע ונתונים**
- הערבים בישראל והמלחמה בצפון: תמונת מצב- סקירה בעריכתו של ד"ר אלי רכס, העוסקת בהשלכותיה של המלחמה בלבנט על אזרחי ישראל הערבים ועל מרקם היחסים בין יהודים וערבים במדינה

- מיזמים**
- רשת השותפות היהודית ערבית בישראל- רשת ארגונים העוסקים ביחסי יהודים-ערבים
 - נרקם בגליל- מודל ייחודי לדו-קיום אזרחי בבקעת בית-הכרם
 - משטרה-קהילה- תכנית חדשנית לשיפור ההבנה בין משטרת ישראל לציבור הערבי
 - קשרי מנושל- לקידום שוויון ההזדמנויות לכל אזרחי ישראל
 - השפה כגשר תרבותי- שפה ותרבות ערבית כמקצוע חובה בכל בתי הספר בישראל

הממד התוכני: מלים, שפה, מסרים

הסיסמה, הכותרות והשפה שבשימוש כולם הרמוניים, שוויוניים וניטרליים לכאורה (למשל, "ביחד להבנה, שוויון, אזרחות משותפת..."), "מנוף להבנה", "שיתוף וכבוד הדדי", "גשר תרבותי", "דור המחר", וכדומה). הכול מנוסח באופן אינטלקטואלי, מרוחק ומהוגן מבחינה פוליטית, כך שהקונפליקט היהודי-ערבי אינו נוכח באופן ברור וגלוי. בשל המאמץ הרב כל כך להסתירו באמצעות הדגש על הרמוניה, ניתן ללמוד עליו רק ב-sub-text. המאבק לשוויון מתורגם לרטוריקה "נקייה", "חיובית" ופסטורלית כמעט.

ניסוח במונחים כלליים ועמומים וכן השימוש בשפה נטולת טעינות רגשית ובמלים שיש עליהן הסכמה ציבורית מימין ומשמאל, מסתירים את יחסי הכוח ומעלימים את המתח, הקונפליקט, החשדנות והמאבק שבבסיס היחסים בין יהודים לערבים. יתירה מכך, הם מעקרים סיכון של גילוי הסתייגות חריפה, ומעניקים לגיטימציה רחבה למטרות הארגון, מה שמאפשר כר פעולה נוח לפעולתו.

ניתוח תוכני של המדור החדשותי (אזור 6), המתעדכן תדיר, מעלה כי על אף שלכאורה מדור זה הוא הטעון מכולם, חלק גדול מן הפרטים המופיעים בו מעבירים מסרים הרמוניים ביסודם, המנוסחים באופן שהוא פוליטיקלי-קורקט (שנה טובה לכל אזרחי ישראל, סיקור של אירוע חגיגי). גם המרכיבים האמורים לעסוק בתכנים טעונים מנוסחים באופן שמקהה את העוקץ והקונפליקט הטמונים בהם. למשל, תגובת יוזמות קרן אברהם להתבטאות של קצין המשטרה אשר כינה את האוכלוסייה הערבית "עֵרְבוּשִׁים", מופיעה רק ככותרת כללית בדף-הבית. על מנת "לגלות" את ההתבטאות הטעונה שבה השתמש הקצין יש לפתוח את הקישור; זאת אומרת, כדי להגיע לתוכן הטעון על הגולש לעשות מאמץ מיוחד. הגולש התמים המתבונן בתכנים המופיעים במדור החדשותי אינו יכול ללמוד על מצב היחסים הטעונים כל כך בין יהודים לערבים בימים אלה ועל המשבר העמוק המאיים על הדיאלוג היהודי-ערבי.

התבוננות מעמיקה יותר בתכנים מאפשרת לגלות מתחים ואף סתירות שאינם עולים בקנה אחד עם המסר ההרמוני הכללי. למשל, בין שלושת הנושאים המרכזיים המופיעים באתר (חיים ביחד, שוויון ומנהיגות) קיים בעצם מתח, והוא מייצג את הקונפליקט שבבסיס היחסים הבין-קבוצתיים. מחד גיסא ישנה קריאה לחיים משותפים ושוויוניים, ומאידך גיסא – מחויבות לפיתוח מנהיגות ולהשפעה על ה"עיצוב של דור המחר". לצד המסר השוויוני והרב-תרבותי עובר מסר סמוי ואולי אף פטרוני, שבו צד אחד מגדיר באופן אקטיבי מהו הדור הבא הראוי והנכון. מסר סמוי זה מתחזק באמצעות תמונה של בחורה יהודייה המסבירה משהו לבחורה בלבוש מוסלמי-מסורתי או מלמדת אותה. וכך, למרות שהמסר הוא מסר של שוויון, הרי שבאופן שהוא אולי בלתי מודע – ובלתי מקרי – אין כנראה ערעור ממשי על הנחת היסוד הקולוניאלית, אשר נותרת על כנה. גם הבחירה בסמל יהודי (השאוב מהתנ"ך) של היונה עם עלה הזית בברכת השנה הטובה עולה בקנה אחד עם אותה מגמה. משמע, נעשה כאן שימוש "טבעי" לכאורה בסמלים של צד אחד בסכסוך, ומציגים אותם כאילו היו סמלים תרבותיים משותפים.

מסר פטרוני זה מקבל חיזוק נוסף באמצעות הבחירה בעברית כשפה העיקרית באתר וכברירת המחדל של דף-הבית. אמנם ישנו קישור לדפים בערבית ובאנגלית, אך זהו קישור קטן ולא בולט לעין, והשפה העברית ממוצבת כשפה השולטת. הייררכיה זו בולטת לעין גם בלוגו: סדר השפות בו הוא הייררכי מבחינה ויזואלית – השפה העברית ממוקמת מעל השפה הערבית (ולא לצדה).

הייררכיה זו בין השפות, בין אם מודעת ובין אם לאו, סותרת את המסר המילולי המועבר באתר ביחס למיזם הקורא לשימוש בשפה כגשר תרבותי. מישור לא מודע זה מקבל אישור נוסף דרך הבחירה בתמונה של לוח כיתה, שגם ממנו נעדרת השפה הערבית.

הממד החזותי: צבע, סמל, צורה

הצבעים המרכזיים שבהם בחרו להשתמש יוזמות קרן אברהם הם ירוק בהיר ותכלת. אלה צבעים קרים, סולידיים ונטולי קונטראסט, המייצרים חוויה רגועה ושלווה. בראייה פרשנית-סימבולית, הבחירה העיצובית בצבעים שאין ביניהם קונטרסט מחזקת את טשטוש הקונפליקט שבין שתי הקבוצות האתניות – יהודים וערבים. ההחלטה לא להשתמש בצבעים חמים ועזים – המייצגים יצריות ורגש (אדום, כתום, צהוב, וכדומה) – משתיקה ודוחקת הצדה את הטעינות הרגשית הנמצאת בבסיס היחסים בין יהודים לערבים בישראל. יתירה מכך, צבעי התכלת והירוק נמצאים גם בעיטורים האוריינטליים היסודיים-השזורים לרוב באתר. הבחירה בעיטורים אוריינטליים – המייצגים את הפן המסורתי, האותנטי והחיצוני של התרבות – מעבירה למתבונן חוויה תיירותית משהו, מותירה אותו מחוץ למורכבות המקומית, ומציעה לו מעין "פוסטר" של המציאות.

האובייקט החזותי הבולט ביותר בדף-הבית הוא התמונה של חמש הדמויות שתוארו לעיל (באזור מס' 3). המסר החזותי הגלוי הוא לכאורה קריאה ברורה לרב-תרבותיות, ואולם התבוננות מעמיקה יותר מעלה כי הדמויות הן סטריאוטיפיות באופן מוקצן, שכל דמות היא למעשה ייצוג סימבולי פשטני של קבוצה שלמה אתנית ומגדרית, ושלא קיימת התייחסות לשונות התוך-קבוצתית ולפרט כמובחן מקבוצתו.

הדמויות ממוקמות באופן שבלוני בולט על-פי צבע עורן (שחור-לבן-שחור-לבן-שחור), ולמרות שלכאורה שוב מיוצגת כאן קריאה לשותפות ולשוויון, ניתן לראות כי קיימת הייררכיה בין הדמויות: דמויות שונות מקבלות בולטות שונה, ומעבירות מסרים סמויים שאינם עולים בקנה אחד עם מסר מרכזי זה. ניתוח הדמויות חושף הייררכיה רב-ממדית, המושתתת על מגדר, גיל וצבע. הגברים שחורים, נמצאים בשוליים ומוסתרים באופן חלקי (באמצעות כובע או כאפיה); הם אינם מחייכים, והמבט שלהם רב-משמעי (הבחור הצעיר מישיר מבט מתריס, ואילו הגבר עם הכאפיה אינו יוצר קשר עין). מיצוב זה של שתי הדמויות יוצר אצל המתבונן תחושה מאיימת ואפלה. על-פי פנון (2004), הגבר השחור הוא תמצית האיום על הלבן, ולכן הלבן משליך על השחור את החלקים המאיימים, האלימים והיצריים שלו עצמו (ככובש); זוהי השלכה קולקטיבית במהותה. כך, גם באתר אינטרנט זה ניתן לראות שדמויות הגברים מייצגות בצורה סימבולית באופן הבוטה ביותר את "האחר התרבותי" השונה, המאיים על המרכז, לא את מי שעמו רוצים ליצור שותפות ודיאלוג; זהו האחר שעליו מושלכים חרדות וייחוסים שליליים של הקבוצה המרכזית. ה-sub-text העולה מניתוח זה חושף את יחסי הכוח הנמצאים בבסיס הנחת היסוד של הטקסט לגבי יחסי יהודים-ערבים. הקבוצה המרכזית היא יהודית-ישראלית, ש"האחר" התרבותי המאיים עליה הוא הגבר השחור, הערבי. כתוצאה מקריאה ביקורתית של הויז'ואל המרכזי של אתר הקורא לשוויון ולדו-קיום, נחשפים יחסי הכוח, היחסים בין מרכז לשוליים, היחסים בין מוען לנמען שעל פיהם הוא בנוי באופן לא מודע. כפי שמציג זאת פנון (2004), נראה כי השפה הויזואלית, כמו גם המילולית, מהווה כלי מרכזי לכליאתו של השחור (ובמקרה זה הנכבש) בתוך דימוי נחות שיצרה החברה הכובשת הלבנה. הלבן נשאר הציר המרכזי שביחס אליו מכוונת הזהות. הוא האוניברסלי, הרציונלי והצודק.

מנגד, הדמויות הנשיות בתמונה ממוקמות במרכז, כשהן מחייכות, פניהן מוארות וגלויות, ושתיים מהן מישירות מבט למתבונן. התחושה המתקבלת היא של רוך, נועם ואופטימיות, ואצל הצופה לא מתעוררת חוויה של איום. המסר הסמוי המועבר הוא שהזרם המרכזי, בניגוד לשוליים, מאופיין ברוך, בהרמוניה, בפשטות ובהעדר קונפליקטואליות. המסר הוויזואלי הוא כי המורכבות, המתח והחלקים האפלים מקורם בשוליים. יתירה מכך, ניתן לזהות הייררכיה גם בתוך הזרם המרכזי: דמותה של הילדה הלבנה (השנייה משמאל) גדולה ומוארת יותר משאר הדמויות; כך קורה שלמרות שהיא אינה הדמות האמצעית, היא הבולטת ביותר. מיקומה של הילדה הלבנה, האשכנזייה, הצעירה ומלאת החיוניות במרכז התמונה מסמן למתבונן באופן סימבולי מהי הליבה של הזרם המרכזי ומיהו הישראלי הראוי ביותר. מעניין לציין כי דמותו של המזרחי הסטריאוטיפי – המזרחי שבמקרים רבים מייצג את ה"אחר" ביחס לאשכנזי – נעדרת מן התמונה.. ייתכן שהעיסוק ביחסי ערבים-יהודים הביא להשמטת המזרחי כאחר לטובת הבלטתו של הערבי כ"אחר". ההייררכיה החזותית מתחזקת לאור הממד הטקסטואלי, אשר מגדיר את השפה העברית – האקדמית והאשכנזית – כשפה השלטת. אם כן, קריאה ביקורתית מאפשרת לראות בסידור דמויות זה מיקרוקוסמוס בעל משמעות המלמד על התפיסות של מעצבי האתר לגבי החברה הישראלית ויחסי הכוחות שבה.

מבט שני מבחינת הממד החזותי מעלה עובדה נוספת: פרט לתמונה אחת, בכל התמונות האנושיות אין כל מפגש או קשר עין בין הדמויות, והן מופיעות כל אחת לעצמה. שעה שהאתר קורא מבחינה טקסטואלית לדיאלוג, שותפנות ודו קיום, הממד הגראפי אינו מציין אופציה כזו, וזאת למרות שברור כי הושקעה חשיבה בממד זה.

ויזואל מרכזי נוסף המופיע לצד התמונה המתוארת הוא זה שבו נראית יד של גבר כהה-עור משולבת בידה של אישה בהירת עור. כך יוצא כי התמונה שנבחרה לייצג את המפגש מציגה מפגש חלקי וקטוע – של ידיים בלבד – ולא מפגש מלא ושלים של שני אנשים. מוטיב קונטראסטי זה של הצבת השחור מול הלבן מופיע בכל התמונות שבדף-הבית. מוטיב זה מייצג תפיסה דיכוטומית ומפוצלת של המפגש, והוא מוצג כנטול מורכבות: שחור ולבן ללא גווני ביניים. עמדה זו אינה מסמנת אפשרות ממשית לדיאלוג שוויוני, מורכב וקונפליקטואלי, המאפיין מפגש משמעותי של שתי קבוצות שקיים סכסוך ביניהן. הטקסט ההרמוני והגרפיקה מבטאים באופן לא מודע עמדה הגמונית, שקריאתה לדיאלוג לכאורה בעצם משעתקת את מבנה הכוח הקיים. הגמוניה זו מקבלת חיזוקים נוספים בסימבוליקה החזותית של סמלי השלטון והמדינה המופיעים מימין (כגון, סמל המדינה, סמל משטרת ישראל, סמלי רשויות מקומיות, וכדומה), המנכיחים את כוחו של המרכז, של הממלכתו ושל בעל השליטה.

לסיכום, דף-הבית של יוזמות קרן אברהם מעוצב באופן מודע לעצמו, מעורן ומתוחכם, והמסרים מועברים דרכו באופן מרומז, תוך שימוש בתמונות מחושבות ובפונטים קטנים ונעימים לעין. כל זאת תוך ניסיון להשרות אווירה רגועה בקרב המתבונן. האתר מכון לכאורה את קריאתו לשוויון ולדו קיום לקהל שמשני צדי הסכסוך, ואולם התבוננות ביקורתית חושפת כי מעצבי האתר עצמם אחוזים בקונספציות של יחסי כוח ושליטה, שבהם פנייה לדיאלוג היא סוג של "נדיבות של חזקים", בעוד יחסי הכוח והעליונות נשמרים כפי שהם.

דף־הבית של תעאיוש

<http://www.taayush.org>

תעאיוש הוא ארגון יהודי־ערבי הקורא לקידום השוויון, הצדק והשלום בין יהודים לערבים על־ידי בניית שותפות, הפסקת הגזענות, סיום הכיבוש בשטחים ומתן זכויות שוות לאזרחי ישראל הערבים.

הארגון נוסד בשנת 2000 בעקבות אינתיפאדת אל אקצה. הסיבה המוצהרת להקמת הארגון קשורה בירידה בהיקף פעילותם של ארגוני השמאל, בהחרפת הנתק בין ערבים ליהודים בישראל, ובהרעת המצב של זכויות האדם בשטחים. פירוש המלה "תעאיוש" הוא "חיים יחד מתוך שותפות בין שווים". בתחילת דרכו פעל הארגון למען הקמת מרכזים קהילתיים, שיפוץ גני ילדים, וסלילת כבישים ביישובים פלסטיניים ובערים מעורבות. עיקר פעילותו כיום ממוקדת במאבק נגד גדר ההפרדה. הארגון משלב בפעילותו הפגנות מחאה לא אלימות משותפות ליהודים ולערבים.

דף־הבית של תעאיוש מחולק לארבעה אזורים (כמודגם בעמוד הבא):

1. ברצועה העליונה מופיע הלוגו של הארגון, המורכב משם הארגון בשלוש שפות. המלה תעאיוש בשפה הערבית מופיעה עליונה, מודגשת וממוקמת במרכז; מתחתיה, מוסטת מעט ימינה, מופיעה מודגשת המלה בעברית (פחות או יותר באותו גודל), ולבסוף מופיעה המלה באנגלית בכתב קטן יותר ומוסטת שמאלה. מתחת מופיע הסלוגן "שותפות יהודית־ערבית" בשלוש השפות (ערבית, עברית ואנגלית – בסדר הזה).
 2. ברצועה השנייה מופיע פס רץ באנגלית, ומתחתיו פס בעברית המריץ את המשפט "קודם כול – הגדר צריכה ליפול" כמסר מרכזי ובולט של האתר (קישור).
 3. רצועה של שבעה מלבנים בצבעים עזים (אדום, כתום וצהוב). אלה מהווים סרגל קישורים לפי נושאים, וכל נושא מופיע בשלוש שפות (אנגלית, ערבית ועברית, אחד מעל השני בסדר זה). סדר הנושאים בסרגל מימין לשמאל: הדף החם (באדום), צור קשר (אדום), תרומות (כתום), מי אנחנו (צהוב), ארכיון פעולות (צהוב), פעולות מתמשכות (כתום) ופעולות עתידיות (אדום).
 4. באזור זה מופיע טקסט נגלל ארוך במסגרות כתומות, המפרט את הנושאים הבאים: פעולות עתידיות, נושאים, חדשות וארכיון פעולות (החופף חלקית את הנושאים שהופיעו בסרגל). חלק מן הכותרות מופיעות בשלוש השפות וחלקן רק בעברית ובאנגלית.
- בניגוד למסר ההרמוני העולה מתוך התבוננות בדף־הבית של יוזמות קרן אברהם, ההתרשמות הראשונית מדף־הבית של תעאיוש היא של אי שקט, ישירות והעדר ניסיון "להתחנף" אל המתבונן. המסר מועבר באמצעים חזותיים ומילוליים, כפי שנתאר להלן.

הממד התוכני: מלים, שפה, מסרים

הממד התוכני מקבל משקל רב כבר במבט ראשון, שכן דף־הבית עמוס מלל גדוש שאינו מלווה בתמונות. הרושם המתקבל מעומס מילולי זה הוא כי במרכז נמצא המסר האידיאולוגי כשהוא נטול "קישוטים". מבין כל המסרים הבולט ביותר הוא זה שבראש העמוד. זהו פס רץ הלוכד את העין – "קודם כול הגדר צריכה ליפול" – המופיע בשלוש השפות. זה מסר חד ולוחמני, הקובע סדרי עדיפות ברורים שאינם משתמעים לשני פנים. הגולש מוצא את עצמו נע באי שקט בכיסאו, מוזמן

ONGOING ACTIVITIES	PREVIOUS ACTIVITIES	WHO WE ARE	DONATIONS
פעילות מתמשכות	פעילות סגורות	מי אנחנו?	תרומות
פעילות מתמשכות	פעילות סגורות	מי אנחנו?	תרומות

Upcoming Activities - פעולות עתידיות - نشاطات قادمة

ההפגנה השבועית באל-חאדר, 18/8

הצטרפו אלינו להפגנה בלתי אלימה משותפת פלסטינית-ישראלית נגד המלחמה ונגד גדר ההפרדה באזור שממערב לבית לחם. ההפגנה תתקיים ביום שישי, 18 באוגוסט, בצהריים...

ההפגנה השבועית באל-חאדר תכלול השבוע סדרת הכנת עפיפונים והעפתם עם ילדי העיירה

The weekly demo in El-Chader, 18/8

Join us in a non-violent joint Palestinian and Israeli demonstration against the war, the occupation and the wall in the area west of Bethlehem. The demo will take place this Friday, August 18th, around noon....

This week in the demo, in Al-Khader we shall make kites and fly them together with the children of the town

נושאים - Topics

סיורי הכרות לגדר ההפרדה

איפה נבנית הגדר? היכן עובר התוואי שלה? למה מתקיימות כל שבוע הפגנות בבלעין? מדוע מצטרפים להפגנות אלו ישראלים רבים? תנועת תעאיש ופרוייקט "ממבט נוסף" של קואליצית הנשים לשלום מזמינים אתכם לבוא, לראות, לפגוש, לשמוע, לדבר.

הסיור הקרוב: עדיין אין תאריך; אנא התקשר לקבלת פרטים נוספים

Introductory Tours to the Separation Wall

Where is the fence being built? On what lands is it built? Why there are weekly demonstrations at Bilin? Why do so many Israelis join these demos? Taayush and the "me-Mabat Nosaf" (from another view) project of the Coalition of Women for Peace are inviting you to come, see, listen and talk.

Next tour: date yet to be decided; please contact us for more details

מטריקס בבילעין

הון, התנחלות והתנגדות אזרחית סביב גדרת ההפרדה, או: סיפור על קפטליזם קולוניאלי בישראל של היום. מאמר מאת גדי אלגזי

Matrix in Bil'in

Capital, settlements and civil resistance to the separation fence, or: a story of colonial capitalism in present-day Israel. An article by Gadi Algazi

לפעולה אקטיבית, להצטרפות למאבק. בניגוד לדף־הבית של יוזמות קרן אברהם, המוצף כאמור במסרים הרמוניים, באתר תעאיוש ניסוח פסטורלי הקורא לשוויון, לצדק ולשלום אינו מופיע בחלון המרכזי של האתר, אלא דורש כניסה לאחורי הקלעים – דרך כניסה לקישור "מי אנחנו". אקטיביזם זה עובר כחוט השני לכל אורך האתר. כך למשל ברצועה השלישית, שלושה מתוך שבעת כותרי האתר עושים שימוש ישיר במלה "פעולות" (ארכיון פעולות, פעולות מתמשכות, פעולות עתידיות). כותר נוסף (הרביעי מתוך השבעה) אמנם אינו עושה שימוש ישיר במלה "פעולה", אך נקרא "הדף החם", ומעביר גם הוא רוח אקטיביסטית. גם בהמשך דף־הבית מופיע תיאור מפורט של הפעולות שהארגון עשה או מתעתד לעשות. לעומת זאת שלושת הכותרים האחרים (צור קשר, תרומות ומי אנחנו) אינם מפורטים בהמשך, אלא נדרשת לחיצה נפרדת על הקישור אליהם. המעבר לקישור מגלה ניסוח מתומצת, כך שברור מאוד לגולש מהו העיקר ומה הטפל מבחינת המסר הארגוני: העיקר הוא האידיאולוגיה והפעילות למען מימושה. הארגון מגדיר את עצמו דרך הפעולה שלו ולא באמצעות תיאור תולדותיו, חזונו, מקימיו וחבריו. זאת בניגוד למקובל באתרים ארגוניים רבים אחרים. יתירה מכך, לא ברור לקורא מי עומד מאחורי הטקסט של האתר והארגון כולו, לא ברור אם הכותב הוא ערבי, יהודי או שמדובר במיזם משותף.

עיקר המלל של דף־הבית מופיע בשפות העברית והאנגלית (בסדר משתנה) ולא בערבית. לחיצה על הקישורים בשפה הערבית אף היא אינה מובילה לטקסט בערבית. העדר זה מעלה את השאלה מיהו הגולש שאליו פונה האתר. לכאורה ניתן לטעון כי יש כאן דוגמה נוספת לפטרונות יהודית המדירה מן האתר את השפה הערבית ואת הקהל הערבי. אולם נראה כי העניין מורכב יותר, ונדמה כי הסיבה שהשפה הערבית נעדרת מן המלל המרכזי איננה תוצר של הדרה, כי אם תוצר של הנחת יסוד מודעת (או לאו) לגבי הנמען שאליו פונה האתר. ייתכן כי הנחת היסוד היא שהנמען הערבי אינו זקוק להרחבה המיועדת לדוברי העברית והאנגלית, שהוא חלק מן ה-in-group ולכן אין צורך לפנות אליו במיוחד. הבחירה בעברית ובאנגלית מייצגת יותר מכול כי הנמען ה"אחר" שאליו מופנה הטקסט הוא יהודי, שמאלני, שולט בשפה האנגלית ואקטיביסט. התרגום לאנגלית ממחיש גם את הצורך במעבר לשפה ניטראלית, גלובאלית ומוסכמת, ולפיכך גם מוכרת ונגישה לכאורה לקורא הפלסטיני. השערה זו שלנו ביחס לנמען מקבלת חיזוקים נוספים: הבחירה בשפה הערבית המקדימה את העברית בלוגו ובסרגל הקישורים, והמסר הלוחמני של הכותרות שממנו עולה כי הצד המדוכא הוא שמזמין להצטרף למאבק.

ניתוח התוכן מעלה דיסוננס חשוב בין הרוח הלוחמנית העולה מן הכותרות החדשותיות שבטקסט הנגלל לבין התוכן שלהן. הכותרות יוצרות אווירה של מאבק קונפליקטואלי טעון (כמו, למשל, ההפגנה השבועית באל־חאדר), ואילו פעולות הארגון המתוארות בפועל מעלות תחושות הפוכות: סדנת הכנת עפיפונים משותפת לילדים ערבים ויהודים, משחקי קיץ לילדי דרום הר חברון וילידי מזרח ירושלים, סיורים בלתי אלימים לגדר ההפרדה, כמו גם הפגנות משותפות הקוראות לדו קיום ולהפסקת האלימות והגזענות. נראה כי דיסוננס זה אינו מקרי, ושהוא משקף ניסיון לבטא את המורכבות של הקונפליקט היהודי־ערבי. מחד גיסא מועברת הנחת היסוד של תעאיוש כי הקונפליקט קיים, וכי זהו קונפליקט טעון הדורש מודעות ומאבק (וזאת בניגוד להנחת היסוד הנינוחה יותר המוצגת באתר של קרן אברהם); ומאידך גיסא מוצגת עמדה אידיאולוגית לגבי האופן המתון וההידברותי שבו יש לנהל מאבק זה.

ניתן להציע הסבר אלטרנטיבי – ביקורתי יותר במהותו – מנקודת המבט הפוסט־קולוניאלית. ניתן לטעון כי המדוכא מאמץ את נקודת מבטו של המדכא ומפנים אותה, ששפתו הופכת להיות

שפת הקולוניאל, כמו גם עמדותיו ופעולותיו, והוא הופך להיות מעין "שחור מולבן" (שגהב, 2004). לפי פרשנות זו, התוצאה בפועל היא שהמאבק אינו נושא באמת אופי אקטיביסטי, כפי שבוני האתר מבקשים לשדר לגולש, אלא שפועלו של הארגון הוא הרמוני לא פחות מזה של "קרן טכנולוגיות חינוך" (עיסוק בעפיפונים, במשחקי קיץ, וכדומה).

הממד החזותי: צבע, סמל, צורה

בדומה לממד התוכני, גם העיצוב הגראפי של אתר תעאיוש מתאפיין במינימליזם, בפשטות ובישירות בוטה – ללא תיווך של תמונות, איורים וסמלים. מינימליזם זה בולט על רקע התרבות המורגלת כל כך בהשטחת מורכבויות ובהחצנת מסרים באופן ידידותי, "קל לעיכול" ומתקשר.

קשה להחליט אם האתר עוצב בידי גרפיקאי מקצועי ומנוסה, מודע ומתוחכם, אשר בחר בסגנון המינימליסטי, המחאתי והמתריס כדי להטיח את המסר אל פני הגולש כסוג של גרפיטי, או שמדובר בעיצוב חובבני של חברי הארגון. כך או כך, החוויה של הקורא היא של ראשוניות, אי התחנפות וישירות.

המינימליזם בא לידי ביטוי במספר אמצעים גראפיים המחזקים את החוויה העניינית שמעביר הטקסט המילולי: ראשית, הפונט שנבחר הוא פונט בסיסי פשוט של אותיות "מרובעות" (מסוג Arial), המודפסות בשחור על רקע לבן. זהו פונט שאין בו כל התקשטות או חגיגות, כי אם פונקציונאליות וישירות. שנית, הצבעים שנבחרו לאתר הם אפור כצבע הרקע, וצבעים עזים בסרגל הכותרים (אדום, כתום וצהוב). הכותרות הראשיות שבהמשך הן באדום, והמלל שתחתן ממוסגר במסגרת לא מצועצעת בצבע כתום. כך שלמעט הפתיחה בצבעים העזים, רוב הזמן הגולש פוגש טקסט רציף ושחור המוקלד על רקע אפור ונתון במסגרת כתומה. גם כאן ישנו מסר של ענייניות ופונקציונאליות, תוך מתן מרכזיות לטקסט נטול פניות ופיתויים. יחד עם זאת, הבחירה בצבעים חמים ועזים – אשר מסמלים יצריות, אזהרה ומחאה – יוצרת אצל המתבונן מיד עם כניסתו לאתר תחושת אי שקט. תחושה זו מתחזקת באמצעות דיס־הרמוניה וחוסר ההתאמה בין שלושת הצבעים שנבחרו. שלישית, המסר העיקרי – מאבק בגדר ההפרדה – מועבר מבחינה גראפית באמצעות פס רץ המופיע מיד מתחת ללוגו. הבחירה הגראפית הבסיסית בפס רץ עם סלוגן תוקפני וקצר היא עוד עדות להעדפת התוכן על פני הצורה והקישוטיות, ובשל דמיונה לשלטי מחאה יש בה משום רמיזה סימבולית לאווירה של הפגנה. רביעית, העומס המילולי, המתבטא באורכו של דף־הבית (חמישה עמודי מלל רציף), גם הוא בחירה גראפית (מודעת או לא־מודעת) המדגישה מאוד את המסרים על פני כל דבר אחר.

התוצאה המתקבלת מן העומס ומהסגנון הישיר היא חוויה לא ידידותית, חסרת סבלנות, כמעט אגרסיבית, הקוראת לעשייה ולא לדיבורים ול"מלים יפות". המסר הסמוי הנוצר באמצעות העיצוב שנבחר מכוון לגולש מתמיד וחרוץ, המוכן להתאמץ ולעבוד קשה למען אידיאולוגיה ואינו מחפש חיזורים, פיתויים ו"חיים קלים".

ניתוח גראפי מחייב גם התייחסות ללוגו, שיש בו מעין תמצית מרוכזת של רוח הארגון ומסריו. הלוגו מעוצב כך שהמלה "תעאיוש" מופיעה בשפה הערבית באותיות עבות וגסות, כשהיא מודגשת, עליונה מכולן, ממורכזת והגדולה ביותר. מתחתיה – המלה בעברית בהטיה ימינה, גם היא מודגשת, ולבסוף, בפונט קטן בצורה משמעותית מופיעה המלה באנגלית כשהיא מוסטת שמאלה. הלוגו המתקבל אינו הרמוני; הוא "קופץ" לכל עבר, נוקשה ובלתי "מתייפיף". גרפיקה זו,

שבה השפה הערבית ממוצבת מעל יתר השפות, מייצרת חוויה חזקה של הייררכיה וכות. מיצוב זה הופך באופן מחאתי את יחסי הכוח והסדר החברתי הקיימים, שלפיהם הערבים הם מיעוט מוחלש בחברה הישראלית. אולם נדמה כי המודעות הגראפית המחאתית שבעיצוב הלוגו איננה משוחזרת בהמשך דף הבית, שבו הטקסט מופיע בעברית ובאנגלית בלבד. ייתכן כי ניתן לראות בכך דוגמה להפנמה של יחסי כוח ברבדים כה עמוקים, עד שגם המוחה נגדם מוצא את עצמו שבוי באותן קונספציות, ולמעשה משכפל ומשעתק את המבנה הקיים שכנגדו הוא מנסה לצאת. הלוגו של תעאיוש מהווה, אם כן, סוג של התרסה שאין לה ביסוס בהמשך.

לסיכום, ישנו בדף הבית דיסוננס עקבי בין הרצון למחאה ולקריאה לשינוי הסדר החברתי הקיים בדרך אקטיביסטית (מה שמתבטא בגרפיקה הגסה והתוקפנית ובחלק מהתכנים), לבין הקריאה לשותפות, לפעילות בלתי אלימה ולדו־קיום (המתבטאת בשמו של הארגון ובסוג הפעילות שהוא מציע). נראה כי האמביוולנטיות העולה מהתבוננות בתכנים ובגרפיקה איננה מקרית, ושהיא מבטאת מורכבות עמוקה יותר הנמצאת בבסיס פעולת הארגון – הנע בין "הליכה ביחד" לבין "הליכה נגד". התוצאה היא שהמסר מחמיץ במידה מסויימת את שני קהליו העיקריים: מחד גיסא אין פנייה אל הקורא הערבי בשפתו, ומאידך גיסא אין שיתוף פעולה עם התרבות הגראפית שהקורא היהודי מורגל בה (זו המתחנפת והמפתה באמצעות תמונות, סמלים, ופונטים מגוונים ומתוחכמים). לכאורה, הפנייה היא לכלל האוכלוסייה היהודית והערבית, ואולם בפועל הפנייה היא ל"משוכנעים" ממילא, שכן הטקסט אינו נגיש כלל לקורא הטיפוסי מכל צד.

מבט השוואתי

מאמר זה עוסק בניתוח משווה של דפי הבית של שני ארגונים ששמו להם למטרה לקדם את היחסים בין יהודים לערבים. ניתוח ביקורתי של דפי הבית חושף הנחות יסוד מודעות ולא מודעות ביחס לעניין שאותו הם חותרים לקדם. ניתן להתרשם כי שני האתרים אימצו לעצמם תפיסות עיצוביות שונות בתכלית זו מזו, המייצגות תפיסות שונות לגבי מהות העבודה במה שנוגע ליחסי יהודים-ערבים ולגבי זהותו של נמען האתרים הללו. בעוד שהאתר של יוזמות קרן אברהם מטשטש את המתח הקיים בין יהודים לערבים ומדגיש הרמוניה ואפשרות לדו־קיום – וזאת באמצעות שפה נקייה וגרפיקה מרוככת, האתר של תעאיוש מנכיח את המתח שביחסים באמצעות האקטיביזם והעיצוב המתריס. יחד עם זאת, במובן מסוים בשני האתרים קיימת הימנעות מלעסוק באופן ישיר ובלעדי ביחסים הקונפליקטואליים שבין יהודים לערבים ובכאב שהם מעוררים אצל שני הצדדים. מעניין לציין כי בשני המקרים הנמען העיקרי שאליו פונה האתר איננו ערבי, וזאת למרות ששני הארגונים קוראים לשוויון ולדו־קיום. אולם הנמען היהודי שאליו מכוונים הדברים מלכתחילה שונה מארגון לארגון: באתר יוזמות קרן אברהם ייתכן כי הנמען הסמוי הוא תורם פוטנציאלי האמור להתרשם מפועלו של הארגון; ואילו באתר תעאיוש הנמען העיקרי הוא אידיאליסט, המחויב לאקטיביזם ולמאמץ. בעוד שהנמען הראשון נשאר בגדר קהל מרוחק שהאקטיביות המירבית הנדרשת ממנו היא התפעלות ותמיכה, הרי שמהשני מצופה הצטרפות אקטיבית לאידיאולוגיה ולפעילויות הארגון. עם זאת, בשני המקרים הפנייה היא אל החזק, אל הדומיננטי, אל האינטלקטואל – אשר את אישורו מבקשים שני הארגונים. בשני האתרים ישנה למעשה הפנמה לא מודעת של הסטריאוטיפיזציה של העצמי ושל האחר, באופן שמשחזר ומשכפל את המתח ואת יחסי הכוח הבלתי שוויוניים, אף על פי ששניהם מבקשים

לפעול נגדם. בשני האתרים מופיע הערבי כמתריס, כמאיים וכמסוכן, אך מאידך גיסא הוא בעצם מחוק, הוא אינו מהווה צד ולא כתובת בדיאלוג: אין פונים אליו בשפתו, דורשים ממנו ללחום בצורה רכה ובלתי אלימה – מלחמה אשר נוחה לכובש המבקש שקט תעשייתי. במקביל, היהודי מוצג כבעל הפוטנציאל האמיתי בשיח הלא קיים, כבעל הכוח לשנות וכשומר שלום. אם נאמץ לעצמנו את הראייה הפוסט־קולוניאלית ניווכח לדעת בשני האתרים שהעמדה הפטרונית והמוחקת מופנמת גם אצל אלה המנסים לשים כנר לרגליהם את המלחמה בהשתקה ובקולוניאליזם. המאמר הנוכחי ניסה להדגים כיצד הבדלים באופי הארגון ובמטרותיו (ובמקרה דנן: קרן לעומת ארגון אקטיביסטי) נקשרים להנחות היסוד ולתפיסות העמוקות ביותר של הארגון, וכיצד הנחות אלה מקבלות את ביטוין בארטיפקטים שהארגון מייצר (במקרה זה: בגרפיקה ובטקסטים של דפי־הבית).

מקורות

- גופמן, א' (1989), *הצגת האני בחיי היום־יום*, תל־אביב, רשפים.
- פנון, פ' (2004), *עור שחור, מסכות לבנות*, תל־אביב, ספריית מעריב.
- שנהב, י', עורך (2004), *קולוניאליזם והמצב הפוסט־קולוניאלי*, תל־אביב, הקיבוץ המאוחד.
- Schein, E. (1992), *Organization Culture and Leadership*, N.Y, Jossey Bass.
- Strati, A. (1992), Aesthetics Understanding of Organizational Life, *Academy of Management Review*, 17, 3, 568-581.
- Trice, H.M. & Beyer, J.M. (1984), Studying Organizational Cultures through Rites and Ceremonials, *Academy of Management Review*, 9, 653-669.

הערות

1. המאמר נכתב במשותף על־ידי שתי הכותבות ואין משמעות לסדר ההופעה של השמות.
2. הניתוח מתייחס לדפי־הבית כפי שהופיעו בתאריך 25.9.2006.
3. נציגים מוסמכים של שני הארגונים נתנו את הסכמתם המקדימה לביצוע ניתוח דפי־הבית שלהם, ועל כך תודה להם.
4. מסקר לא מחייב שערכנו נוכחנו לדעת שסגנון מינימליסטי זה מאפיין אתרים רבים של ארגונים אידיאולוגיים לשינוי חברתי.